

De glemte flyktingene

Historien om de finske flyktingene i Norge under vinterkrigen i Finland er lite omtalt, både i Finland og i Norge. Noe av deres historie har jeg funnet i arkiv, historisk litteratur, Olav Beddaris fremstillinger og Petsamo-Seuras publikasjoner. En viktig kilde har vært samtaler med familiemedlemmer til de evakuerte og noen av de som opplevde evakueringen som barn.

Av Ingrid Immonen

Vinteren 2015/2016 kom mange asylsøkere over grensen ved Storskog i Sør-Varanger. På kort tid ble det opprettet mottak for disse og det lokale engasjementet var stort. Mottakene er nå avviklet. Grensen i Øst-Finnmark mot Russland/Finland/Sovjet har også et par ganger tidligere vært

mottak for flyktinger. De rundt 1000 flyktingene som i løpet av noen hektiske uker i desember 1939 kom fra finsk Petsamo til Varanger er nesten glemt i dag.

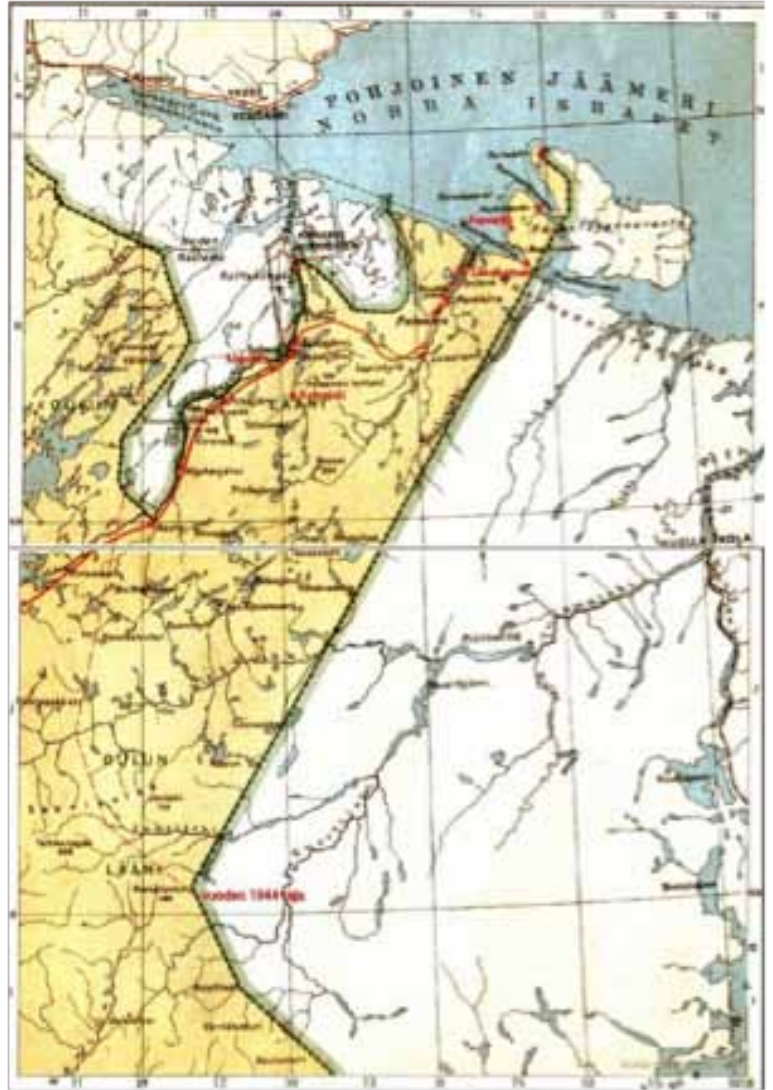
Disse ble tatt imot i Neiden, Pasvik, Kirkenes og Vadsø. Også den gangen ble det gjort en enorm innsats lokalt av det offentlige, av lag og foreninger samt av privatpersoner.

Bakteppe

Når Finland ble selvstendig i 1917 var grensene i nord ikke klare. De endelige grensene mellom Finland og Sovjetsamveldet ble fastsatt ved freden i Dorpat i 1920. Petsamo-området i nord blev nå en del av Finland. Området øst for Pasvikelven var et område med liten befolkning bestående av skoltresamer, nordmenn, finlendere og russere. For de finske myndighetene var det viktig å befeste sin suverenitet over området, dette ble gjort ved å innføre finsk lovverk og institusjoner: lensmann, skole, grensebevakning, den Lutherske kirke, sykehus. Det ble åpnet bu-

tikker og hotell. Byggingen av «Ishavsveien» var en sentral del av infrastrukturen. Adgangen til åpent hav året rundt var viktig, og man bygget opp fiskeindustri med egne trålere. Ved siden av dette fortsatte det tradisjonelle kystfisket som før. Disse småbåtene hadde avtale om levering med norsk fiskeindustri. Samene hadde tradisjonelt flytteruter fra Varanger til russisk side. Bygging av veier, postgang, bank, rutebil og butikk medførte stor aktivitet i området. Senere kom også nikkelfunnene ved Kolosjoki med påfølgende gruveaktivitet og fremvekst av byen Nikkeli. Alt dette førte til et stort behov for arbeidere. Mange av disse etablerte seg etter hvert med familier og ble bofaste i området. I følge befolkningsstatistikken ble innbyggertallet i Petsamo femdoblet fra 1920 til 1939.

Høsten 1939 var en urolig tid i hele Europa, avisene hadde daglige rapporter om krigens ulike faser ute i verden. Også i Norge var uroen for krig stor, man rapporterte om russiske fly over norsk territorium og man styrket grensevakten/nøytralitetsvakten i nord. I Finland forberedte man seg på at det kunne komme til krig med Sovjetunionen, man var redd for å miste sin selvstendighet og bli en

del av Sovjetunionen. Så sterk var uroen for krig, at man høsten 1939 la planer for en evakuering av sivilbefolkningen fra grenseområdene mot Sovjet: Karelen i sør og Salla og Petsamo i nord. Evakueringsplanene for Karelen respektive Petsamo/Salla var noe ulike. I Karelen (Viborgs län) ble befolkningen i de østlige bygdene oppfordret til frivillig evakuering i begynnelsen av oktober 1939 og i slutten av måneden iverksattes ytterligere evakuering. I følge avtalen for Petsamo og Salla var det innenriksministeriet som skulle gi evakueringsordren. Av noen årsak skjedde dette aldri. De voksne her var urolige for et kommende krigsutbrudd, man pakket for å ha med seg i en evakuerings situasjon. Men så lenge evakueringen ikke ble iverksatt prøvde man etter beste evne å opprettholde dagligdagse gjøremål. Mennene gikk på arbeid, konene fortsatte med dagligdagse sysler som stell av hjem og fjøs, og barna gikk til skolen som vanlig. «Vi nådde å gå to uker på skolen før vi måtte evakuere».

Evakuering - flukt

Det er 30 november. Det tegnet til å bli en eksepsjonelt kald vinter, Pasvikelva hadde vært frossen et par dager. Da brøt krigen ut i nord ved at sovjetiske styrker gikk inn på finsk område

på Fiskerhalvøya og sperret sjøveien inn og ut Petsamofjorden. De finske myndighetene skulle da mobilisere sin armé på kort tid og trengte alle tilgjengelige kjøretøy. For den planlagte evakueringsruten for befolkningen via Ivalo til Rovaniemi og ned til Bottenviken trengtes også transport. For sivilbefolkningen ble det tatt i bruk tilgjengelige busser og lastebiler. Det ble ikke mulig å ta med alt man hadde pakket, kun det aller nødvendigste, fordi bussene og lastebilene var overfylt med evakuerte. Det var 30 kuldegrader og for dem som reiste på lastebilene hadde man kun presenninger til skydd mot kulda og nattemørket.

Av Petsamos befolkning på vel 5000 ble de fleste evakuert til Kalajokiområdet ved Bottenviken, en del flyktet over til Norge og noen ble transportert til sovjetiske oppsamlingsleire. Einar Niemi oppgir i boka om Norsk innvandringshistorie at vel 1100 flyktet fra Finland til Norge. Mange familier i grenseområdene hadde familie og bekjente på norsk side, for dem var det naturlig å ta seg over til Norge. Foruten privat innkvartering i Pasvikdalen, ble blant annet tollstasjonen på Svanvik, ungdomsskolen og Statens fjellstue på Veidnes i Neiden gjort om

til flyktningsmottak, før flyktingene etter noen dager ble sendt videre til Kirkenes og så sør-
over derfra. Dessuten klarte noen fiskeskøyter
og trålere å rømme fjordene ved Fiskerhalvøya
og ta seg til Varanger.

«Jeg husker vi ble satt i en vannkjelke, ho beste-
mor underst og vi barn oppå». «Vi fikk hesteskyss,
og han Eetu han gråt noe skrekkelig hele tiden».
«... og mor hadde satt brøddeig, og det ble der

alt sammen; kjøttsuppa og kretturan og alt». «Og
søster var så lei seg fordi dukken og katten var
blitt igjen. Mor måtte snike seg over elva i skydd
av strandvegetasjon og mørke for å finne dem. Så
fikk søster dukka si og katten».

De dyrene som ikke ble slaktet før man
evakuerte ble sluppet fri eller tatt med over
den islagte elven til Norge, «lite som Bambi på
isen». Noen listet seg tilbake over grensen i ly av

*Registrering
i Kirkenes.*

*Foto:
Statsarkivet i Tromsø*

nattemørket for å melke kyrne og for å ta dem med over grensen i dagene som fulgte. Noen av dyrene ble i «pensjon» i Pasvik over vinteren og kom hjem til sine eiere etter at man var kommet hjem og hadde bygd fjøs våren og sommeren 1940.

«Jeg husker ikke hvor vi overnattet først eller hvor lenge. Men jeg husker det var masse dugg på rutene i bussen når vi ble kjørt til Kirkenes». I Kirkenes ble flyktningene registrert før de fikk overnatting i påvente av transport videre. Alle familiemedlemmer ble registrert og det ble tatt familiebilde som ble lagt til registreringen.

I medisinalberetningene for 1939 rapporterer distriktslegen i Vadsø at 200 finske flyktninger ble innkvartert i private hjem. Distriktslegen oppgir også at sundhetstilstanden blant flyktningene var meget god. Alle ble tuberkulintestet og de positive røntgenundersøkt. Også i Kirkenes ble det gjort tuberkulinprov og barn ble vaksinert. «Fy fader så vondt det gjorde, jeg tror jeg har arr enda».

De to finske trålerne Vieno og Aunus gikk med evakuerte vestover forbi Vardø. En av mødrene ombord hadde termin og fødte underveis.

I tillegg til de som kom til Norge fra Petsamo, var det andre finlendere som evakuerte til Norge, deres reise gikk som regel over Skibotn.

Etter at man hadde samlet de evakuerte i Kirkenes ble de sendt videre, noen til Hammerfest, andre til Tromsø og Bodø. Reisen fra Kirkenes og videre med Hurtigruten eller andre båter var strabasios. I tillegg til dårlig vintervær gjorde usikkerhet og engstelse sitt til for at flyktningene følte seg sjøsyk. På noen skip med flyktninger fulgte norsk hjelpepersonell med. «Visst var vi redd. Det må jeg jo ha vært da jeg gjorde på meg». «Og så fikk jeg noen strømper med grønne skaft av noen snille damer om bord. Dem passet på oss. Jeg vet ikke om de var sykepleiere eller hva».

En oversikt over de finske flyktningene i Norge den 3 januar 1940 finnes i arkivet til Biskopen i Nordhålogaland:

Hammerfest 94 (reiser alle kvinner til Tr-heim og Mosjøen);
Kistrand 48 (skoltelapper),
Tromsø 153 (-26 reiser 16/1);
Harstad 86;
Narvik 137 - (6mann tilbake);

Gratangen 49;
Svolvær 51;
Kabelvåg 35;
Stamsund 25;
Bodø 131;
Steinkjer 82

Til Hammerfest

På norsk side hadde man i løpet av kort tid organisert beredskapen for hvordan de evakuerte skulle møtes. Bare noen dager etter krigsutbruddet og flukten fra Petsamo ble det opprettet «Flyktningsutvalg» i flere norske byer. Utgifter i forbindelse med mottak av flyktingene skulle også bli dekket av staten etter faste satser. Av lokalavisene i Finnmark kan vi se at det var stort engasjement for flyktingene, det ble holdt basarer og underholdning til inntekt for flyktingene. I de fleste kirker i Troms og Finnmark ble det også tatt opp kollekt for de finske flyktingene og krigsfangene, disse midlene ble disponert av biskopen i Nord-Hålogaland.

I Hammerfest hadde flyktingekomiteen sitt første konstituerende møte den 3 desember 1939. Som komite ble oppnevnt politifullmektig Fiane, formann i Røde Kors fru Fiane, konsul

Hauan, helserådets formann dr. Broch og ordfører Albrigtsen. Det var varslet at det ville komme ca 50 flyktinger med hurtigruta «Kong Harald» tirsdag den 5 desember. Komiteen begynte umiddelbart arbeidet med leie av lokaler, organisere bespising, klær, sengetøy mm.

Når komiteen hadde sitt andre møte den 5 desember ble den utvidet. Nye i komiteen var sanitetsstyrets formann fru Jette Valle og politimester Hoem, formannen for Hammerfest Sanitetsforening fru J. Kumeneje, og som kasserer valgtes fru banksjef Hay. Til dette møte hadde man fått orientering om at de 50 flyktingene som var varslet med «Kong Harald» ikke kom, men at det ville komme inntil 100 flyktinger med «Nord-Norge» førstkommende torsdag, 7. desember, altså to dager etter møtet. Dette betydde at de planlagte 49 senger i Håndverkerens lokaler og bespisingen på Bedehuset ikke ville være nok. En måtte i tillegg ta i bruk Losjelokalet som losji. Sengklær ble i stor utstrekning anskaffet ved Sanitetsforeningen fra feriekolonien i Repparfjord. I tillegg til den finansiering som staten sto for ble befolkningen oppfordret til å bidra. Fra avisene er det tydelig at dette engasjerte befolkningen i Hammerfest og det ble holdt

Vil Sovjet også kreve Petsamo til flåtebasis?

Tyskland opplyser at Sovjet fremsatte de samme krav under forhandlingene med England og Frankrike.

De fleste større byer i Finland klar til å evakueres.

Fremmedefly observert over Sør-Varanger.

Fra Kirkenes meldes at fredag ble det observert to fly over Sør-Varanger. De kom over ved Grense-Jacobselv, fløy over austre Sør-Varanger og fortsatte så til den finske grensa.

Den finske statsminister talte igår kveld over Norsk Riksringkasting i Helsingfors.

Finland overgir seg ikke, sa statsministeren.

Lite vatn i Pasvikelva.

Vannstanden i Pasvikelva er nå M-

Bebyggelsen ved Salmijärvi er mørklagt om kveldene.

Arbeidet ved nikkilverket fortsetter med innskrenket arbeidsstyrke.

Innsamlinga til Finland.

Innsamlinga til det finske Røde Kors her i landet passerte søndag 200 000 kroner. Også i Dan-

fester og basarer til inntekt for flyktingene. I flyktingekomiteen ble man enig om at gaver som kom til flyktingene skulle distribueres av Sanitetsforeningen.

Vestfinnmark Arbeiderblad meldte den 5 desember: «Fru Fiane opplyser videre til vårt blad at Røde Kors og Sanitetsforeningen i fellesskap har arrangert soveplass i Håndverkeren for 50 senger og i Losjelokalet for 30 senger. Sengene er stor og rommelige, så der kan i hvert fall ligge to barn i hver. Bedehuset er arrangsjert som spiserom. Det sivile luftverns sanitetspersonell, kvinnene og mennene, har hjulpet til med arrangsjemangene og har vært av uvurderlig nytte under dette store arbeid. Flyktingene vil ikke bli innkvartert privat foreløpig da de skal lægeundersøkes mv slutter fru Fiane»

Det var meningen at flyktingene skulle innkvarteres privat i Hammerfest, men helserådet la ned forbud mot dette. Flyktingene skulle være i karantene når de kom til Hammerfest. Det fremgår ikke noen klar årsak for dette, hverken av Flyktingekomiteens protokoller eller fylkeslegens rapport for 1939. Av statistikken for 1938 og 1939 i fylkeslegens rapporter kan en se at kopper og meslinger har forekommet i Varangerom-

rådet. Muligens kan dette ha vært en grunn for karantenebestemmelsen. En annen medvirkende årsak til karantenen kan ha vært at tuberkulosearbeidet var høyt prioritert i fylket.

Av de som evakuerte til norsk side over Kirkenes ble det meldt 94 flyktinger til Hammerfest med «Nord-Norge», derav 36 barn under 12 år. De endelige listene viser at det kom 95 personer. Av disse var 34 født 1927 eller senere, altså yngre enn 6 år. Den yngste av de 4 barna født i 1939 var født i oktober. Den eldste av flyktingene som kom til Hammerfest var 89 år. Det var mange barn i de fleste familiene som kom til Hammerfest, og en vet at i hvert fall ett barn ble født under oppholdet i Norge, og han ble døpt Johan Normann.

Vestfinnmark Arbeiderblad skriver den 8. desember: «Blant flyktingene var en familie på 9 personer. Mann og hustru og 7 barn, den minste 5 måneder. En gutt hadde hverken far eller mor, bare en onkel som var 19 år. To gutter i alderen 12 og 15 år hvis far var død, var kommet bort fra sin mor under flyktingen.»

Flyktingekomiteen lønnet personale til mottaket. Disse var 2 kokkekoner (ikke navngitt), syke-

Lille Pirko og Kirsti som trodde de skulle få reise heim når bare julenissen hadde vært her.

Foto: Krigsropet nr 5/1940

pleierske fru Aanes (her er håndskriften i protokollen vanskelig å tyde, muligens skal det være et annet navn), lønn til tolker og nattevakter: Naimak, Karl Mauno, Hjalmar Mauno, Paul Rønquist, Johan Henriksen og Oskar Ballo. Om noen av disse også var tolker, og i tilfelle hvem, fremgår ikke av protokollen. Konsul Hauan avtalte med tolkene, muligens har han også lønnet dem. Da karantenen ble opphevet 21 desember ble følgende oppsagt: Paul Rønkvist, Johan Henriksen og Hjalmar Mauno.

Man bemerker også at «kostnadene ved forpleiningen søkes begrenset mest mulig». Forpleiningen av flyktingene kom på ca kr.4,- per dag. Man konstaterte at man hadde midler ut året. Det ble arrangert utallige basarer og andre tilstelninger for å samle midler til flyktingene. Avisene fører nærmest daglig lister over innkomne bidrag. Alle bidrag lettet arbeidet for flyktingene.

Karantenen ble opphevet 21 desember etter anvisning fra fylkeslegen. Det ble organisert to

*Den eldste 11 år
– den minste 2
måneders, han ble
døpt i Hammer-
fest kirke. Det er
ikke godt å flytte
med en slik flokk.
Foto: Krigsropet nr
5/1940*

badedager i uken på sykehuset for flyktingene, en dag for mennene og en dag for kvinner og barn. En hadde to busser til disposisjon for transport til sykehuset, «i porsjoner på 25 hver gang». Det ble opprettet vakt på konsulatet for telefonforbindelse med Sykehuset hvor dr. Broch foretok undersøkelsene og flyktingene badet. Deretter gikk turen til Håndtverkeren og Losjen. Konsul Hauan hadde sørget for fire tolker, to

til «Bedehuset» og to til Sykehuset. Disse skulle disponeres etter behov. Det fremgår ikke av flyktingenemndens protokoll hvem tolkene var. Av en artikkel i Krigsropet nr 5/40 fremgår det at kaptein Berg snakket finsk, og han kan muligens ha vært en av de fire. Etter at karantenen var opphevet kunne flyktingene bevege seg mer fritt i byen. Hverken i avisene eller i flyktingekomiteens referater kan en finne at det ble

arrangert egne aktiviteter for flyktingene eller at man hadde felles aktiviteter med lokalbefolkningen. 20 desember ble det ført i protokollen at en av mennene «beskikkedes innlagt på sykehuset til operasjon». Hvordan kostnadene for dette og andre som ble innlagt skulle dekkes fremgår ikke av protokollen.

Anja forteller at det ikke ble organisert skolegang for barna hverken i Hammerfest eller i Alta. «Og når vi kom tilbake (til Petsamo) så ble skolen rekvirert av tyskerne, så da ble det ikke skole da heller. Og ikke under den andre evakueringen. Man måtte prøve å lese selv. Men med store barneflokker var det vanskelig å konsentrere seg». Etter hvert fikk de evakuerte igjen brevkontakt med venner og naboer andre steder i Norge og i Finland. «Det ble nu sånn som barn skriver».

Blant de evakuerte var det mange barn, så dagene var fylt av lek med søsken og de andre evakuerte barna. En gang iblant kunne barna bli invitert til norske familier. «Men så var det språket da»

Julen 1939 ble feiret i Hammerfest for flyktingene. Det var Frelsesarmeen som sto for arrangementet. I Krigsropet nr 5/1940 gjengis

en svært beveget skildring av julefeiringen i Frelsesarmeens lokaler med andakt, bevertning, julenisse og gang rundt juletreet. Anja blir igjen syv år når hun forteller fra juletreffesten, om hvordan det var å være den som ble uten julegave fordi der ikke var nok gaver til alle. Et par dager etter jul fikk hun en fin guttaperkadukke som julegave. Men den kunne aldri helt kompensere for at hun ble uten på julaften. Den var heller ikke med på flyttelasset under den andre evakueringen fra Petsamo i 1944. I Kirkenes hadde man samlet inn julegaver til flyktingene, disse måtte ettersendes og til Hammerfest kom de først etter jul.

Videre fra Hammerfest

Etter jul begynte avviklingen av flyktningsmottaket i Hammerfest. Ved årsskiftet er det kun i Hammerfest og Kistrand det blir oppgitt at der er finske flyktinger i Finnmark. Kanskje var en grunn at man sentralt ikke ønsket finske flyktinger i Finnmark? I følge avisa Folkets frihet fra 2 desember 1939 drøfter man om flyktingene skal sendes videre: «Det er ønskelig å få dem unna så snart råd er.» Sannsynligvis lå det i bunnen en angst for at norske grenseområder også skulle bli angrepet av Sovjet.

Alma Halse med finske flyktninger 1940.

Foto: Betanien Alta

Fire familier i flyktningmottaket i Hammerfest søkte om å få bli i Finnmark da mennene hadde «fripass» for militærtjeneste i Finland. De oppgir også at de har familier i fylket og midler for opphold i et år. Politimesteren i Narvik var den myndighet som tok avgjørelsen i disse sakene, og han viser til at de som har fripass ville bli anvist annet arbeid bak den finske fronten. 22 mann ble sendt fra Hammerfest til Narvik i januar og videre derfra til Finland. Flyktingenemda noterer at alle menn som reiste fikk levert nytt undertøy og 18 mann fikk nye beksømsstøvler.

Av flyktingene i Hammerfest ble 17 flyktinger (fem familier, en av dem et enslig barn) sendt til Sandsletten barnehjem i Alta, 3 ble sendt til Målselv, 36 flyktinger ble sendt til Mosjøen og 16 til Trondheim. En kvinne er ikke med i flyktingekomiteens lister over hvor flyktingene skulle flyttes. Det er noe uklart i protokollen, men en enslig kvinne ble plassert privat under oppholdet i Hammerfest, muligens ble hun der resten av evakueringstiden. Hun kan også ha vært en av dem som var innlagt på sykehuset eller St Vincents når de andre reiste videre.

Hva skjedde så med flyktingene når de reiste fra Hammerfest? De eneste som ble igjen i Finnmark

var familiene som kom til Betaniens barnehjem Sandsletten i Alta. Muligens ble noen av dem plassert i private hjem i Alta, men i all hovedsak ble de værende på barnehjemmet. Her ble de innkvartert i egne rom, og bodde side om side med hjemmets barn. Her ble det også sørget for tolk, Trond Mikalsen.

«Det var fint». «Jeg hadde en liten spann som jeg hentet fløte i» «Vi hadde andre barn å leke med. En gutt spesielt pratet jeg mye med. Jeg tror allerede i Hammerfest. De var i Alta i forbindelse med noen skiaktiviteter. Søster mi og jeg fleipet om at han var min frier».

Alma Halse, som ledet barnehjemmet, var ikke helt fornøyd med tingenes tilstand. I februar skrev hun til flyktingekomiteen i Hammerfest om behovet for klær til flyktingene i Alta. Hun kommenterer også at forpleiningsatsen så vidt dekker kostutgiftene, men ikke behovet for klær. Spesielt til barna som fort vokser og trenger nytt. Hun hadde også fått forespørsel fra fru Ranta som ønsket å få sin mor og svigermor til Alta fra Tromsø, da de syntes det var tungt å være alene i Tromsø når mennene var i armeen. Dette ønsket ble ikke oppfylt.

De som ble sendt fra Hammerfest til andre deler av landet møtte noen ganger igjen naboer og bekjente på de stedene de kom til. Flere av flyktningene kunne noe norsk etter å ha hatt post i Varanger. Disse var til stor hjelp for de som ikke kunne kommunisere på norsk i ulike situasjoner, det kunne være ved sykdom eller ulike søknader.

Ettersom det i all hovedsak var kvinner og barn som var igjen i Norge våren 1940 betydde det at de eldre barna i familiene fikk stort ansvar for sine søsken når moren måtte ut som tolk eller i andre ærend. Kommunikasjonene var jo ofte tidkrevende, slik at det kunne bli lange økter hvor barna var alene hjemme. I all hovedsak ble flyktningene innkvartert i tilgjengelige husvære, feriehus mm. I noen tilfeller kunne også familiene bli splittet opp og innkvartert i ulike private familier.

Hjem igjen

Ved fredsslutningen mellom Finland og Sovjetunionen i mars 1940 begynte ikke hjemreisen for de evakuerte med en gang.

Tilbakereisen for de finske flyktningene gikk over flere ruter. Fra Alta gikk returen med båt

over Kirkenes, så med buss til finsk side. Fra Tromsø reiste man hjem over Skibotten og Nordfinland, noen reiste over Fauske og de svenske fjellene. Når Norge ble overfalt av Tyskland i april kom de som var evakuert til Narvik-Harstad området igjen i hendelsenes sentrum. Fra Harstad reiste man hjem med båt til Kirkenes. Begynnelsen på den reisen ble svært dramatisk, da skipet som skulle føre flyktningene til Kirkenes ikke kunne komme til havn som avtalt grunnet angrep på byen og man måtte i all hast finne tilgjengelige bombeskydd i påvente av avklaring av situasjonen.

De fleste kom hjem til brente eller ødelagte hjem. Mange reiste da videre til midlertidig opphold hos familie lenger sør i Finland, mens de som kunne ble igjen for å reise hjemmene sine på ny. Den første midlertidige boligen kunne være en gamme, restene av en bastu eller under en båt. Var man heldig kunne man i en periode ha bofelleskap med en bedre stilt nabo. Så måtte man finne frem til det som kunne brukes til å bygge opp igjen, slik at familien kunne komme hjem før vinteren igjen satte inn. Noen hadde gravd ned gjen-

«Svenskehus» i Petsamo.

Foto: Fra Lauri Portti

stander. Andre fant husene sine ribbet for inventar og indre paneling, dette var brukt av de russiske soldatene til å fyre med den kalle vinteren. Det viktigste var å få reist husvære til familien og husdyrene før vinteren

kom. Man fikk også såkalte «svenskehus» som gave fra Sverige for gjenreisningen.

Tre år senere måtte man igjen evakuere, denne gangen for godt. Men det er en annen historie.